

NAAR EEN PROT. CHRISTELIJKE VOLKSPARTIJ

Voor den oorlog hadden wij in Nederland verschillende Protestant-Christelijke partijen. De voornaamste waren de Anti-Revolutionaire partij en de Christelijk-Historische Unie. Los daarvan stonden talloze Christenen die politiek dakloos waren en die bij de stembus nu eens dezen dan weer dien candidaat met hun stem vereerden.

Historisch verklaarbaar was deze situatie wel, bevredigend was zij niet.

Deze toestand behoort niet terug te keeren. Het zou groote dwaasheid zijn om na vijf jaar bezetting en stagnering van het normale politieke leven wederom verhoudingen van voorheen in het leven te roepen, die reeds toen als onbevredigend werden aangemerkt.

Het is ook niet waarschijnlijk dat de partijsituatie van 1940, zooals die in protestantsch-christelijke kringen aanwezig was, zonder meer hersteld zal worden.

Onder degenen die voorheen de Christelijk-Historische Unie vormden heerscht thans zeker geen politieke homogeniteit meer. Met name in die partij zijn er verscheidenen die niet meer gelooven in de wenschelijkheid van een politieke partij op christelijken grondslag. Zij zijn tegenstanders van de Christelijk-Historische Unie geworden. Zij zullen zich waarschijnlijk bij andere partijen aansluiten, bij partijen die ook na den oorlog wellicht nieuw zullen ontstaan.

Daarenboven kan de in een bepaalden Nederlandsch-Hervormden kring zeer sterk levende gedachte van een nauwere relatie tusschen kerk en staat, in den geest van de vroegere Hervormd-Gereformeerde staatspartij, de ontbinding van de Christelijk-Historisch-partij in de hand werkt. Deze ontbinding zal een groote groep staatsburgers, die niet onder de twee vorige groepen van Christelijk-Historischen vallen, politiek dakloos maken.

De Anti-Revolutionaire partij is gedurende den oorlog meer homogeen gebleken. Deze partij heeft haar activiteit ondergronds voortgezet. Zij is ongetwijfeld in staat na den oorlog haar aanhangers weder onder haar vanden te verzamelen.

Maar als dit geschiedt zal ook de Anti-Revolutionaire partij crisis-symptomen vertonen. Wij noemen er twee:

De personeelsbezetting van de vooroorlogische Anti-Revolutionaire partijorganisatie, van de Anti-Revolutionaire fracties in Kamers, Staten en Raden zal na den oorlog naar veler meening groote wijzigingen moeten ondergaan. Zulks zoowel vanwege de in den bezettingstijd aangenomen houding als ook vanwege het generatieverschil.

Daar komt bij dat terzake van het sociaal-economische vraag-

stuk een houding zal moeten worden bepaald. Naar onze overtuiging zal de Anti-Revolutionaire partij, wil zij naar haar beginselen leven, zich intensiever dan de laatste jaren voor 1940 geschiedde, moeten wijden aan den strijd voor nieuwe maatschappijvorming.

Wij gelooven, dat de Anti-Revolutionaire partij deze twee problemen aan zou kunnen.

Maar het is de vraag of het niet veel beter is in een grooter verband dan hetgeen de Anti-Revolutionaire partij omvatte de toekomst met zijn vele en moeilijke vragen tegemoet te gaan.

Het is ons bekend, dat men in vooraanstaande kringen dier partij daar evenzoo over denkt.

Nog in een recente publicatie werd dit openlijk verklaard. Wij weten dat velen buiten die partij hetzelfde begeeren.

Wij juichen dit standpunt van harte toe.

De zaak staat zoo, dat er in Nederland na den oorlog vele Christenen zullen zijn, die een positief christelijke partijvorming voorstaan. Deze christenen zijn te vinden onder Anti-Revolutionairen, Christelijk-Historischen.

Het is straks het oogenblik om die allen te vereenigen in één partij.

Daarom moet de wederverschijning van de oude christelijke politieke partijen, die na de bevrijding om praktische redenen niet kan worden gemist b.v. terwille van de terstond noodzakelijke politieke voorlichting een summier en provisioneel karakter dragen.

Er moet dan dadelijk gepoogd worden te komen tot vorming van een nieuwe Christelijke Volkspartij.

Het zou zeer zijn toe te juichen, indien degenen die tot leiding geroepen zijn, van die bevolkingsgroepen die dit aangaat, elkander thans reeds konden vinden.

De problemen waarom het in de politieke partij gaat, zijn voor dezen tijd terug te brengen tot drie principieele punten. Het zijn:

1. De erkenning van de souvereiniteit Gods en van het gezag van zijn Woord ook voor het politieke leven.
2. De verhouding van de overheid tot het geestelijke en culturele leven.
3. Het sociaal-economische vraagstuk.

Naar onze meening kan en moet in Nederland door het belijdend volksdeel, dwars door allerlei kerkelijke, maatschappelijke en oude partij-organisatorische tegenstellingen heen, op deze punten één gemeenschappelijke houding worden bepaald.

Nu is het de tijd,

Laten wij tot heil van land en volk in dezen de hand aan de ploeg slaan.

DE STERKE VROUW

Het leven is hard tegenwoordig. Niet het minst voor de vrouwen. Zij torsen zeker niet het geringste deel van den last, die ons is opgelegd.

Dagelijks drukt op haar de zorg voor de voeding van het gezin. Dat kost niet alleen hoofdbreken, dat kost harde, lichamelijke inspanning. Om allerlei redenen kunnen mannen er vaak niet op uit om voedsel aan te sleepen.

Dan moet de vrouw het doen. Zij staat uren in de rij voor de warme hap of om de spaarzaamlijke voedingsmiddelen en surrogaten te bemachtigen, die nog op de bon te verkrijgen zijn. Zij gaat er op uit om aardappelen of peulvruchten aan te sleepen uit verre streken. Zij sjouwt met hout of sintels om de kachel toch tenminste enkele uren per dag te kunnen laten branden.

Zij doet duizend en één dingen, die ze nog nooit eerder heeft gedaan en zij spant haar krachten in tot het uiterste. Zij toont de wereld hoe groot de kracht kan zijn van het zwakke geslacht, als de nood haar drijft.

Maar de vrouwen kunnen ook soms zoo eindeloos, zoo wanhopig moe zijn. We denken vaak aan als die tobbede en sloovende huisvrouwen in een stad als Amsterdam, die zelf met een hongerige maag elken dag voort moeten om hun gezin te verzorgen. Wij weten, dat er in allen eenvoud vaak heldendaden verricht worden om het zoo bitter noodige binnenshuis te sleepen.

Wij hebben respect voor de vrouwen van heel het Westen, waar de nood het grootst is, omdat zij dikwijls het bijna bovenmenselijke presteeren om dien nood de baas te blijven.

Want daar komt het op aan. Wij moeten ons door de ellende niet laten terneerdrukken. Wij moeten die gezamenlijk opvangen, en dragen.

Zoo lang onze vrouwen het hoofd niet laten hangen zij wij nog niet verloren. Zoolang de zwakken het werk der sterken overnemen en blijmoedig verrichten, zoolang zal de vijand ons er niet onder krijgen. Door elken nieuwen nood worden nieuwe energieën gewekt. De vrouwen weten, dat nu de **honger het scherpste zwaard** is, dat de vijand tegen ons hanteert. Welnu, tegen dien honger stellen zij zich teweer met alle kracht, die in haar is.

Zij mogen dan soms doodmoe zijn, zij blijven volharden. Want zij beseffen, dat het niet alleen gaat om de levensbelangen van hun gezin, maar niet minder om de instandhouding van onze volkskracht.

Wij moeten door deze tijden heen, niet in lijdelijke aanvaarding, maar in actief verweer. De vrouwen staan nu mee vooraan in den strijd. Evenals de Engelsche en Amerikaansche vrouwen, die in allerlei bedrijven en fabrieken het werk der mannen moesten overnemen, zoo is nu ook de Nederlandsche vrouw ingeschakeld.

Het besef hiervan verleent aan haar dagelijksch gezwoeg een hooger glans. Het stelt haar als bondgenoot naast den soldaat, die door sneeuw en modder heen den vijand bestormt. Het doet haar één zijn met den piloot, die in duister en koude zijn gevaarvollen tocht door de lucht onderneemt om dienzelfden vijand afbreuk te doen.

Zij allen worstelen om hun bestaan, zij vechten voor de vrijheid. Zoo vecht ook de Nederlandsche vrouw voor haar leven en dat der haren, zoo ziet ook zij als einddoel de vrijheid.

Dit houdt haar staande en geeft haar moed. Dit staalt haar

geestkracht en doet haar alle moeilijkheden overwinnen. Dit doet haar klacht verstommen en doet haar de tanden opeen klemmen in wijskrachtig verzet.

Opgewekt en blijmoedig draagt zij haar last want ook daarmee moet de zegepraal worden bevochten.

De Nederlandsche vrouw is de dochter van een fier voorgeslacht.

Zij zal nu in deze bangste ure van onze historie niet falen, maar ongebroken zijn in haar houding van dapper offensief. Zij zal telkens nieuwe middelen vinden om de dreigende ellende het hoofd te bieden.

De vrouwen van Nederland zijn sterk en zij volharden, omdat zij weten te strijden voor de overwinning.

DAGBOEK ONDER 'T KRUIS

Er is een klein bundeltje gedichtjes verschenen onder bovenstaanden titel in de D.A.V.I.D.-reeks van de uitgeverij „De Bezige Bij”. De dichter noemt zich Evert J. Pot. Hij is ontsnapt aan den greep der SD en ondergedoken.

Wij laten hieronder het laatste gedicht van dit bundeltje volgen.

GELED.

„Heer, geef de vrijheid aan de Nederlanden
En zegen al wat daartoe strekken moet
Zelfs als de steden rondom ons verbranden.

„Maar blijf genadig voor 't onschuldig bloed
Als straks de bommen en granaten gieren:
Verkort het oordeel dat Gij komen doet!

En wees het volk van Holland goedertieren
Al hebben duizenden Uw naam miskend,
Er zijn ook velen die Hem daaglijks vieren.

„Vergeef wie zich van U heeft afgewend
Toon U zo onweerstaanbaar in 't bevrijden
Dat van mijn volk U hoofd voor hoofd erkent!

„Zie neer op wie aan de bezetting lijden,
Zie onze rouw en onze angst en nood
En zend Uw Engel om voor ons te strijden,

„Breek onze boeien en hergeef ons brood!
Wil uit de huizen alle onrust weren
En perken stellen aan geweld en dood!

„Maar doe ons ook de milde wijsheid leren
Die het vergeven tot een vreugde maakt,
Opdat wij in den vijand U niet deren.

„Geef ons een overheid die daarvoor waakt
En innerlijk aan elk van ons de vrede
Die zutverder dan alle vrijheid smaakt.

„Neem, Heer, dit schamel snoer van mijn gebeden:
Ik leg ze neer in Uwer handen schulp
En schaam mij voor hun onvolkomenheden.

„Want mijn gelof is als een wankel wulp
En kan zulk kleingelof verhoring hopen?
Heer, kom Gij zelf mijn ongelof te hulp!

Het Politiek gesprek

Eén van de grootste nadeelen voor het vormen van een openbare meening straks is het gedwongen isolement van menschen en groepen in den bezettingstijd.

De gedachtenwisseling, die nodig is zoowel voor het kennen van ander als voor het bepalen van eigen standpunt, laat noodgedwongen, veel te wenschen over.

Wat dit met het oog op de taak die ons na de bevrijding gezamenlijk wacht, te betreuren valt is duidelijk.

Het euvel werkt naar twee kanten.

In de eerste plaats is er in de kringen van hen wier denkbeelden door de crisis van dezen tijd in gisting zijn geraakt, die los gemaakt van oude bindingen zoeken naar nieuwe vormen niet steeds een juist begrip voor hen, die oude beginselen ook voor den nieuwen tijd van een onvervangbare waarde achten.

Simpele kwalificaties als conservatief en reactionair doen gemakkelijk opgeld. Men diende dit na te laten. Menschen die op grond van hun levensovertuiging, die ook voor 1940 hun politieke houding bepaalde, gedurende de bezetting een felle activiteit ontwikkelden en van een onverzoenlijk radicalisme blijf geven staan blinkbaar midden in het leven.

Een levensovertuiging, die den vollen druk van het nationaal-socialisme te dragen kreeg en in breede lagen van ons volk ondanks de sinds eeuwen ongekennde methoden van wreedheid en geraffineerdheid ongebroken bleef, en aan den strijd tegen den bezetter een onmiskenbaar élan gaf moet niet als steriel en behoudzuchtig maar als modern worden aangemerkt.

Het feit dat men het met die levensovertuiging en met de daaruit te trekken politieke consequenties niet eens is, mag er niet toe voeren de vruchtbaarheid ervan te ontkennen.

Wat in dagen van druk en benauwdheid en in tijden van het grootst gevaar zijn beproefdheid, gaafheid en vruchtbaarheid be-

EEN VLAMMEND PROTEST

De artsen stellen de Duitschers aan de kaak

Als er één bevolkingsgroep is, die zich in deze oorlogsjaren door een kloek en vastberaden houding heeft onderscheiden, dan zijn het de artsen. Van meet af hebben zij over heel het land een nauw contact onderhouden, waardoor gezamenlijk optreden mogelijk was.

Andere groepen zoals de rechterlijke macht en de advocaten hadden bijtijds dit voorbeeld moeten volgen. Het gevolg hiervan was slaphed, meegaandheid en op z'n minst onzekerheid. Terwijl het onrecht schreeuwde van de straten en de rechtsverkrachting ons volk met bloedige striemen verwondde bleef een openlijke manifestatie van hen, die geroepen waren om het recht te handhaven en te verdedigen, achterwege. Van welk een onschatbare waarde zou zulk een vlammend protest der rechtskundige wereld tegen al de onrechtmatigheden der bezettende macht geweest zijn. Het zou niet alleen een stuk van historische betekenis geweest zijn, het zou tevens de basis hebben kunnen vormen van de acte van verschuldiging, die bij het einde van den oorlog namens ons volk tegen Nazi-Duitschland zal worden ingebracht.

Het is de trots der artsen, dat zij met een blank wapenschild uit den strijd te voorschijn kunnen komen.

Ook nu hebben zij weer hun stem laten hooren in een open brief aan den Rijkscommissaris. Het is een felle aanklacht waarin zij den Duitschen bezetter verantwoordelijk stellen voor den noodtoestand, waarin ons volk verkeert.

In een waardig en goed gedocumenteerd stuk, vol diepe doch beheerschte verontwaardiging, noemen zij de dingen zooals ze zijn zonder er doekjes om te winden.

De artsen zien de volksgezondheid door de maatregelen der bezettende macht dermate bedreigd, dat zij meenen niet te mogen zwijgen. Allereerst gaat hun protest tegen de gepleegde inbreuk op de zelfstandigheid en het eigendom van de vereeniging „Het Nederlandsche Roode Kruis". De leiding hiervan is in handen gelegd van iemand, die door het geheele volk gewantrouwd wordt en voor wien ieder gevoel van achting ontbreekt.

Verrast zijn zij (de artsen) na al wat reeds is voorafgegaan, over dit nieuwe machtsmisbruik amper. Het verloren gaan van den eerbied voor het Roode Kruis zal echter uiteindelijk ook voor het Deutsche volk zoowel geestelijk als stoffelijke nadeelen brengen.

In de tweede plaats toonen de artsen aan, dat de door de distributie verstrekte rantsoenen volslagen onvoldoende zijn. Voor volwassenen hebben zij een voedingswaarde van 600 à 800 calorieën. Dit is minder dan de helft van wat een rustend mensch noodig heeft om te blijven leven en minder dan een derde deel van wat een werkend mensch hiertoe behoeft.

Voorts is er onvoldoende kleding en gebrek aan brandstof. Eveneens een tekort aan geneesmiddelen en aan reinigings- en

desinfectiemiddelen. Gevolg: toeneming van allerlei ziekten, gegronde vrees voor epidemieën.

Aan deze toestanden is de bezetter schuldig, aldus de artsen. Ten eerste omdat hij met overtreding van de internationale wetten de groote reservevoorraden die hier in 1940 aanwezig waren, naar Duitschland bracht en in de jaren na 1940 nog een aanzienlijk deel van het vee en van het in ons land geproduceerde voedsel wegvoerde. Ten tweede doordat hij nu, in 1944 het Nederlandsche volk belet om het nog aanwezige deel van het voedsel zoo goed mogelijk te verdeelen o.a. doordat hij bijna alle vervoermiddelen in beslag genomen of weggevoerd heeft.

De pogingen om de schuld af te wenden op Nederlandsche instanties moeten worden afgewezen zoo gaan de artsen verder. Maatregelen ter verbetering van de voedselvoorziening werden door de bezettende macht tegengewerkt; schepen die voedsel wilden aanvoeren werden verhinderd te varen; van andere schepen werd de lading in beslag genomen.

De voorraden die o.a. in fabrieken, veemen en koelhuizen nog aanwezig waren werden weggevoerd, toen de hongersnood al begonnen was. **De bewering, dat de spoorwegstaking oorzaak is van dezen noodtoestand mist allen grond;** in normale tijden vervoerden de spoorwegen slechts een klein deel van ons voedsel.

De schrijvers van dezen brief vreezen, dat argumenten van menselijkheid door den Rijkscommissaris als onzakelijk terzijde worden gelegd. Toch vragen zij of hij vergeten is dat indertijd toen Deutsche en Oostenrijksche kinderen honger en gebrek leden, zij gastvrijheid, kleding en voedsel ontvangen hebben in ditzelfde land, dat thans door zijn landgenooten wordt geplunderd en in den hongersnood gedreven.

Ten slotte wijzen de artsen op de gruwzame wreedheid, waarmee de onrechtmatige ontvoering en gedwongen tewerkstelling van Nederlandsche mannen, plaats vindt. Zij staven hun aanklacht door mededeelingen van ooggetuigen, die aantoonen hoe onmenselijk de behandeling is dergenen, die het ongeluk hebben in de handen der Duitschers te vallen.

Nadat de artsen nog eens met verwijzing naar het Landoorlogsreglement de onrechtmatigheid van de maatregelen der bezettende macht vastleggen besluiten zij hun brief aldus.

Zij (de artsen) protesteeren tegen het misbruik, dat de bezetter maakt van zijn macht over het Nederlandsche volk en stellen vast, dat dit optreden een aanfluiting is van de uitspraak van den Duitschen Führer volgens welke zijn volk de drager is van een hogere cultuur. Zij wijzen er ten slotte op, dat de Deutsche bezettende macht door het voortzetten van deze mishandelingen van het Nederlandsche volk elke aanspraak op het respect van de menschheid prijsgeeft.

wees, zal ook in de komende tijden van wederopbouw en herstel van een constructief vermogen blijk geven.

Het gedwongen isolement der groepen werkt ook in andere richting verkeerd. Deze tijd heeft velen onder ons volk in beweging gebracht. Er wordt door verscheidenen gezocht naar een nieuwe politieke houding, naar nieuwe politieke verbanden ten einde de nationale zaak vruchtbaarder te kunnen dienen dan voor 1940 het geval was.

Wij moeten er ons voor hoeden, ook als wij zelf het uitgangspunt en de principieele achtergrond van zulk een beweging niet deelen, hier al te snel met onze etiketten en disqualificaties klaar te staan en daarmee de zaak als afgedaan en bekeken te beschouwen.

In deze groepen is op dit oogenblik een bezonken en evenwichtige overtuiging aangaande de te voeren politiek nog niet aller deel. Vandaar dat sommigen wel eens wat doorslaan.

In een gesprek dat wij hadden met iemand die representatief

is voor de geest van den groep die achter ons zusterorgaan Je Maintiendrat staat, werd als grief tegen de beschouwing over valsche eenheidszucht in Brabant in ons artikel „In herrijzend Nederland", aangevoerd dat wij daarin te zeer afgegaan waren op slechts enkele uitingen, die bovendien niet afkomstig waren van schrijvers die men als leidend voor de groep waarover het gaat mag beschouwen.

Ook wij zijn van meening dat generaliseeren in dezen niet behoort plaats te vinden. En wij hebben met erkentelijkheid kennis genomen van de opvatting dat ook naar de meening van deze figuur de levensbeschouwing ook in de structuur van ons nationale leven tot uitdrukking moet komen.

De gedachtenwereld van de volksbeweging is de onze niet. Maar wij zijn overtuigd dat wij niet haar, gelijk als met meerdere andere groepen welke overtuiging wij niet deelen na de bevrijding zullen kunnen samen arbeiden aan den wederopbouw van onze nationale samenleving.

DE TOESTAND IN DE BOMMELERWAARD

EEN VOORBEELD VAN DUITSCHE TERREUR

Vóór September 1944 was de Bommelerwaard nog steeds van de Deutsche Weermacht verschoond gebleven, doch daarna hebben ze hier het Herrenvolk leeren kennen zooals wellicht nog in weinig andere streken van ons land. De eerste les werd gegeven door de SS. Rondom het stadje Zaltbommel moeten loopengraven worden gegraven en waar deze heeren zelf niet van werken houden en Zaltbommel juist in die dagen was geëvacueerd werd hiervoor de bevolking uit den omtrek opgeroepen. Aangezien deze echter niet verscheen, gingen de heeren zelf met knallende revolvers en machinepistolen door de dorpen en hielden jacht op de arbeiders. Dit duurde ongeveer drie weken. Ondanks alles bleef de opkomst gering. De mannen vluchtten de velden in en verschenen eerst weder als de kust vrij was. Een drietal personen uit de gemeente Kerkwijk, die zich verscholen hadden, werden gevonden en doodgeranseld. In Gameren werd een arbeider, die op het land aan het werk was, ter plaatse doodgeschoten.

Toen de Engelschen verder naar 's Hertogenbosch oprukten verdwenen deze heldhaftige heeren om plaats te maken voor de Weermacht. Was er eerst vreugde over het vertrek der SS, al spoedig bleek dat de toestand niet verbeterd was. Varkens, kippen, schapen en koeien verdwenen nog steeds uit stallen en weiden.

Fietsen, paarden en wagens werden inbeslaggenomen. De paarden en karren, welke nog over zijn, worden alle gevorderd voor het verrichten van diensten, zooals het vervoer van munitie en levensmiddelen, met het gevolg dat voor landbouwwerkzaamheden geen enkel paard meer beschikbaar is.

Het is een aardigheid thans het groote onoverwinnelijke Duitse leger te zien voortbijtrekken met kreupele paarden voor stortkarren en lijkkoezen, met kinderwagens en veilingkisten op wielletjes. Als de wegen glad zijn, worden de sleetjes van de kinderen afgenomen en dienen deze als vervoermiddel. Ook ziet men wel soldaten voor karren of munitiewagens gespannen.

Na de algeheele evacuatie van Zaltbommel had de SS en Weermacht aldaar geheel vrij spel. Alle huizen werden geplunderd, de winkels leeggeroofd en zeer veel opzettelijk vernield. Behalve

Zaltbommel zijn later ook de gemeenten Driel, Rossum, Hedel en Ammerzoden geëvacueerd. Binnenkort moeten ook de gemeenten Hurwenen, Kerkwijk en Nederhemert vertrekken.

In de maand December konden de inwoners van Zaltbommel, die in de Bommelerwaard waren ondergebracht, weder naar hun woningen terugkeeren. Tegen Kerstmis verscheen ook de N.S.B. burgemeester, de heer Boll. Deze was reeds op 4 September, bij de nadering der geallieerden, gevlucht en intusschen nog burgemeester van Wisch geweest. Dat hij bij zijn terugkomst in Zaltbommel niet met open armen werd ontvangen behoeft geen betoog.

De dorpen langs de Maas hebben reeds veel door de beschietingen der Engelschen geleden. Zaltbommel heeft tot heden nog betrekkelijk weinig schade gehad. De beide spoorbruggen liggen in het water. De voetbrug kan nog worden gebruikt. De gasfabriek en waterleiding zijn buiten gebruik gesteld. De mooie oude St. Maartentoren is met springstof geladen. In Gameren werd een groote villa, inbeslaggenomen door de Deutsche Generale Staf, keurig gebombardeerd. 4 Officiëren en 3 soldaten kwamen hierbij om het leven; geen enkele burger werd getroffen.

De voedselvoorziening wordt zeer precair. Geheel geïsoleerd van de buitenwereld, hebben de winkeliers sinds Augustus 1944 geen inkoop meer kunnen doen, zoodat alles reeds lang is uitverkocht. Veel vleesch, melk, aardappelen en koren wordt door de Weermacht gevorderd.

De brandstofvoorziening is slecht. Kolen zijn er niet en een ieder is aangewezen op hout, waarvoor door de gemeentebesturen een soort distributie in het leven is geroepen. Ook de weermacht teert op de brandstof van de inwoners. In de inbeslaggenomen scholen worden de kasten en banken afgebroken en in de kachel gestopt. Ook de verlichting is een groot probleem. Sedert de bevrijding van Nijmegen, vanwaar de Bommelerwaard electriciteit ontving, is alhier geen verlichting meer.

Het verkeer is geheel gestagneerd. De rivierovergangen worden streng bewaakt. (Naar den toestand op 17 Jan. '45)

„Blut und Boden“

De op 2 en 8 Januari 1945 afgegeven regeeringsverklaringen, aangevuld met de redevoering van den minister-president op 9 Januari hebben met den meesten klem stelling genomen tegen de nieuwe Deutsche poging om via den Arbeitseinsatz Nederland van zijn mannen te berooven. In duidelijke bewoordingen en met een lange reeks heldere argumenten werd uiteengezet, waarom een volstrekte weigering, niet slechts om zich te melden doch ook om een Ausweis aan te vragen, voor den enkeling en voor Nederland als natie een primaire noodzakelijkheid is. Het spreekt a.h.w. vanzelf, dat de argumentatie van al deze verklaringen berekend is op den gedachtengang en mentaliteit van Nederlanders, die het ten slotte in de eerste plaats aangaat. Toch moet in dit verband met deze kwestie van zijn of niet te zijn van het Nederlandsche volk uitgesproken worden ook dat wat de argumentatie van de officiële verklaringen niet in volle duidelijkheid naar voren brengt. Het is in den loop van den geheelen bezettingstijd onze fout geweest, dat wij tegen de Duitschers probeerden te vechten volgens ons eigen verstand, terwijl wij den vijand pas werkelijk hadden kunnen begrijpen, indien wij zouden zijn ingegaan op zijn manier van denken. Laten wij thans probeeren, in verband met den totalen Arbeitseinsatz te gissen naar de denkwijze van de Duitschers.

De basis van het geheele bestaan van volk en enkeling is — volgens Nazi-opvatting dan — het bloed. Elke handeling, van het sluiten van een huwelijk af tot de grootste krachtsinspanning van „de volksgemeenschap“ in den oorlog, beoogt de verzekering van het voortbestaan van den bloedstroom en de „Erbmasse“. Beschouwen wij de problemen, waarvoor de leiders van het Deutsche volk zich geplaatst zien van dezen gezichtshoek uit, dan komen wij tot ongeveer de volgende conclusie, waarbij in het oog gehouden dient

te worden, dat maatregelen van de hoogste politieke strekking natuurlijk nooit op één beweegreden herleid kunnen worden, doch meestal het product zijn van een heele reeks bedoelingen en noodzakelijkheden. In het onderhavige geval maakt vanzelfsprekend de behoefte aan werkrachten een voornaam punt van overweging uit, evenzoo de verwijdering uit Nederland van de mannelijke jeugd, die de ruggegraat van den gewapenden illegalen strijd vormt en t.z.t. aan de geallieerden militairen en arbeiders zou leveren. Nog belangrijker zal wel de wensch zijn, in Nederland als étappegebied achter de Deutsche linies een sfeer van verlamming te scheppen, die op den duur elke tegenwerking van Deutsche maatregelen, militair of sociaal, onmogelijk moet maken. Voorts de hoop, den geallieerden bij een eventuele bevrijding van ons land een hope-looze warboel na te laten. Doch bovenal speelt de politiek van bloed en bodem de beslissende rol, en wel niet slechts in de negatieve beteekenis van „wij gaan er aan, laat dan ook de rest zooveel mogelijk verzwakt worden“ doch vooral ook positief: „de Deutsche mannen zijn gesneuveld, wat er over is, is onvoldoende om het voortbestaan van het Deutsche volk te verzekeren. Laten wij dus uitdijken naar „Ersatz“ (om maar het afschuwelijke woord „fokvee“ niet te gebruiken). Naar uit gesprekken met kennissen uit de meest uiteenlopende lagen der bevolking blijkt, verwachten vele landgenooten van de wegvoering van de mannelijke bevolking, ten deele tot aanmelding gedreven door honger, een zekere verbetering van de voedselpositie voor de achterblijvenden, kinderen, vrouwen en ouderen. Zou het niet juist omgekeerd de bedoeling van de Duitschers kunnen zijn, om de achterblijvenden aan een langzamen, niet te controleeren en met alle mogelijke excuses te verbloemen hongersnood prijs te geven, ten einde de naar Duitschland weggevoerde vruchtbare mannen te gebruiken of misbruiken tot het verwekken van een nieuwe Deutsche generatie? Waar elders zou men het noodige materiaal voor een zoo gewenschte Germaansche rasvernieuwing vandaan kunnen halen?